

Deu anys sembrant autonomia

El 22 de desembre es compleixen deu anys de l'okupació de Can Masdeu. Aprofitem aquest aniversari tan rodó per revisar la història i la situació actual d'una experiència col·lectiva que ha esdevingut un referent en l'àmbit de la construcció d'alternatives de vida i lluita, un projecte de projectes que ha evolucionat en paral·lel al cicle de mobilitzacions que ha tingut lloc als Països Catalans durant la primera dècada del segle XXI.

Kike Tudela i Guillem Tendero
afons@setmanaridirecta.info

L'edifici que dona nom a tot el projecte de Can Masdeu està erigit damunt d'una antiga masia situada en una petita vall de la solana de la serra de Collserola. El 1906, la família Masdeu va donar-la a l'Hospital de Sant Pau, que la va reformar per instal·lar-hi una leproseria. A la dècada de 1960, l'edifici va deixar de complir aquesta funció i va quedar abandonat. En aquell temps, Barcelona havia crescut fins a empassar-se els contraforts de la serra, un creixement que va donar lloc a l'actual districte de Nou Barris, un espai rural urbanitzat de forma precipitada i improvisada per donar aixopluc a l'onada migratòria procedent d'altres punts de l'Estat, principalment d'Andalusia, Galícia, Castella i Aragó.

Una vall autogestionada?

Aquell va ser un terreny adobat per a l'especulació més salvatge, però també va ser un territori privilegiat per a les pràctiques de suport mutu entre les persones novingudes, que no van trigar a organitzar-se per lluitar pels seus drets. D'aquesta manera, en aquells nous barris, va sorgir un moviment veïnal molt potent que, sobretot durant la dècada dels 70 i els 80, va ser capaç de posar fre als abusos urbanístics que s'estaven cometent, superar les manques estructurals que afrontaven, arrancar zones verdes i obtenir nombrosos equipaments gestionats pel veïnat. Abans de ser okupat, Can Masdeu era un més dels molts espais del barri reivindicats pel veïnat des de feia dècades.

Can Masdeu es va okupar per ser l'espai per a la celebració d'una trobada. Un grup de vuit persones va entrar a l'antiga masia el 22 de desembre de 2001 amb la idea d'aguantar-hi uns mesos, almenys fins que tingués lloc la trobada internacional sobre canvi climàtic, que, finalment, es va celebrar el febrer de 2002. En finalitzar la trobada, va tenir lloc el que es pot considerar el moment constituent de Can Masdeu: durant l'assemblea de valoració, la gent es va sentir amb força, s'hi van incorporar moltes persones i van decidir quedar-s'hi. En aquest moment es van definir les línies mestres

del projecte comú: recuperar l'ús social de la vall i els usos tradicionals hortícoles i forestals del seu sòl. Així doncs, Can Masdeu va néixer amb la voluntat de ser un espai de trobada i acció per al canvi social a la ciutat de Barcelona des d'un enfocament agroecològic. Aquesta definició original anava unida indissolublement a la seva dimensió comunitària, al desig explícit d'avançar cap a una politització profunda de la vida quotidiana.

Les dues etapes?

L'okupació de Can Masdeu sorgeix i es consolida en un context determinat, el de la Barcelona de les primeries del segle XXI, un moment de gran efervescència social en què s'estaven produint mobilitzacions massives, tant en l'àmbit local com en l'internacional. Durant l'estiu de 2001, uns mesos abans de l'okupació, s'havien produït dos esdeveniments transcendents que van contribuir a augmentar la sensació de guerra global permanent: per una banda, la derrota de Gènova durant la cimera contra el G-8; per l'altra, l'atemptat contra les Torres Bessones de Nova York. A continuació, Barcelona, que ja s'havia mobilitzat amb èxit el juny de

La primera etapa del projecte va estar marcada per la implicació en el cicle de lluites que estava vivint Barcelona, és a dir, pel treball cap enfora

2001 contra el Banc Mundial, va saber reaccionar la primavera següent, aquell històric març de 2002, amb les mobilitzacions massives contra el Pla Hidrològic Nacional i la Cimera de la Unió Europea del Capital i la Guerra.

Per a les habitants de Can Masdeu, la primera etapa del projecte va ser trepidant. Per una banda, va estar marcada pel desig d'implicar-se en el cicle de lluites que s'estava vivint a la ciutat. Per l'altra, per la situació de precarietat i amenaça en què es trobava la casa. Això va dur-les a prioritzar el treball

MIRALLS

Gilles-Éric Séralini

"No estan avaluant els efectes abans de posar els productes modificats genèticament al mercat"

pàg. 4 i 5

TRANSFORMACIONS

Avui, les dones portadores del VIH ja superen el 50%

pàg. 6 i 7

cap enfora per mirar de fer-se visibles al barri i a la ciutat, tot plegat sense deixar de condicionar la casa, les terrasses d'horta, les basses de reg... Durant els primers mesos, es van afermar unes idees i un esperit que van ser determinants per plantar cara a l'intent de desallotjament, que va tenir lloc entre el 31 d'abril i el 2 de maig de 2002. La resistència que es va dur a terme durant aquells tres dies no tenia intencions simbòliques, sinó que hi havia una voluntat ferma de resistir, de quedar-se a la vall. Això va ser possible gràcies a la combinació d'una estratègia de resistència activa no violenta –que les habitants de la masia van posar en pràctica penjant-se de diferents punts de la façana de l'edifici– i el suport massiu del veïnat i de gent molt diversa de tota la ciutat. Després de tres dies de tensió, durant els quals no van faltar la pluja ni les càrregues policials, el jutge va retirar l'ordre de desallotjament. El poble havia guanyat.

A aquest moment d'eufòria, el van seguir dos anys d'activitat intensa que van acompanyar el declivi del cicle de mobilitzacions unitàries i massives que havia viscut Barcelona i que es va clausurar amb la resistència al Fòrum de les Cultures, l'estiu de 2004. Durant aquest període, Can Masdeu va participar en la defensa d'Artozki (un poble dels Prepirineus navarresos que va acabar sent destruït i inundat per les aigües del contestat pantà d'Itoiz); les manifestacions i les ocupacions d'espais alliberats contra la guerra de l'Iraq; les protestes contra el govern suís pel cas del pont d'Evian, on el juny de 2003 va resultar ferit greument un company de Can Masdeu quan la policia suïssa va tallar les cordes amb què bloquejava –penjant d'un pont sobre un riu sec– l'accés a la ciutat on s'havia de celebrar la cimera del G-8; en les primeres accions contra els transgènics agrícoles a Catalunya; en la vida associativa del barri, i un llarg etcètera.

Mentrestant, el procés judicial anava avançant. Dos anys després de guanyar el judici penal, el 2005, es va fer front al judici civil per mitjà de la campanya Donem-li la Volta!, que pretenia tornar la pilota a les propietàries i acusar-les d'abandonar la finca durant dècades. La demanda contra Sant Pau no va prosperar i el judici civil es va perdre, però la campanya va servir per concentrar suports al voltant del projecte, que, mentrestant, anava prenent cada vegada més força. La campanya contra el judici civil, però, va marcar un punt d'inflexió, a partir del qual es pot afirmar que el projecte inicia una segona etapa: la prioritat deixa de ser la projecció pública i la implicació en les lluites de la ciutat –tasques que, tot i que no s'abandonen, sí que perden pes relatiu– i se centra en el treball amb el barri i a consolidar els projectes que es desenvolupen a la vall. D'alguna manera, aquest canvi d'etapa és fruit d'una reflexió i d'una aposta que, amb els anys, anirà prenent força i fent-se més explícita: la voluntat de crear comunitat i d'aprendre a viure la resistència i la

IL·LUSTRACIÓ:
Chema Peral

construcció d'alternatives d'una forma sostenible, per poder fer-ho durant molt temps i cada cop millor.

Els quatre pilars

Actualment, el projecte es basteix en quatre pilars o eixos principals de treball. Cadascun d'ells ha tingut una evolució diferent en el seu desenvolupament i tots són fruit d'un procés d'assaig i error continu, que ha permès atresorar un coneixement preciós sobre les potències i els límits dels projectes col·lectius, un camí que molts grups han fet abans i molts altres estan recorrent en aquests moments a través de diverses experiències similars arreu del planeta.

Horts Comunitaris. Es van inaugurar el setembre de 2002 per donar resposta a una demanda concreta del veïnat, majoritàriament persones jubilades, que amb l'okupació va veure com s'obria la possibilitat d'accedir a una terra l'ús de la qual havia estat vetat per la propietat fins aleshores. L'organització d'aquest impuls en un projecte d'horts comunitaris ha creat un espai de relació comunitària intergeneracional al barri que engloba prop d'un centenar de persones i més de 30 parcel·les. La gestió del comú es fa mitjançant una as-

A partir de 2005, es va encetar una segona etapa, en què es va prioritzar el treball al barri a partir de la voluntat de resistir i construir alternatives des de l'enfortiment de la comunitat

semblea mensual on participen la majoria d'hortolanes. Normalment, la dinamització de l'assemblea recau en les habitants de Can Masdeu i serveix per gestionar aspectes com l'obtenció i la distribució de l'aigua, la terra i els fons, la rehabilitació i el manteniment de les bases i el sistema centenari de

reg, la participació en la vida associativa del barri o l'organització de menjars i festes populars en les quals es reforça el sentiment de grup.

Punt d'Interacció de Collserola (PIC)

El Centre Social de la vall va ser inaugurat el 2004 per potenciar la vocació d'espai de trobada, per desenvolupar activitats gratuïtes obertes a tothom i per servir de plataforma per a la difusió de les idees que inspiren el projecte. Obre gairebé cada diumenge entre els mesos d'octubre i juny, compta amb una programació variada que es renova de manera trimestral i manté com a activitats fixes una visita guiada pel projecte, l'obertura del Rurbar i un dinar popular. Aproximadament un de cada tres diumenges, les habitants de Can Masdeu cedeixen l'espai a d'altres col·lectius perquè gestionin el Rurbar i el dinar popular i puguin finançar les seves lluites i projectes. El PIC compta amb biblioteca, hemeroteca, un centre de documentació, una botiga gratis, dues sales àmplies i un espai exterior i pot acollir

unes 200 persones. A més, inclou l'Oficina Rurbana i la Finestra al Camp, iniciatives que compten amb recursos dissenyats per posar en contacte projectes agroecològics i comunitats que busquen gent amb persones que cerquen experiències rurals o rurbanes que assagin altres maneres de viure al camp des de la vocació de transformació social.

Col·lectiu de Vida. Tot i que la casa mai no ha tingut més de 28 membres, al llarg d'aquests deu anys, prop d'un centenar de persones diferents han viscut a Can Masdeu. Actualment, n'hi viuen una vintena, que conformen la columna vertebral de tots els projectes que es desenvolupen a la vall. A través d'un procés que no ha estat gens fàcil, el grup humà s'ha anat cohesionant i ha anat teixint relacions de confiança, afecte i respecte a força de passar per moments dolços i amargs. Per poder fer-ho, ha estat fonamental desenvolupar i consensuar eines concretes d'organització i de comunicació que cal revisar i readaptar

FOTOGRAFIES:
Eli Mora

periòdicament, però que, fins ara, han permès harmonitzar les necessitats personals amb les del grup. No ha faltat ajuda externa per facilitar aquesta evolució però, sobretot, i malgrat les dificultats que comporta aquesta opció de vida, l'element determinant ha estat la voluntat comuna de créixer plegades i de tirar endavant aquesta aventura col·lectiva per mitjà de l'empatia, la paciència i la generositat.

Educació Agroecològica. Cada any, nombroses escoles, instituts, espais, escoles d'adults i facultats visiten Can Masdeu per conèixer i aprendre. A través d'activitats pràctiques destinades al coneixement dels cicles de la natura i de l'hort en el cas de la mainada i mitjançant el diàleg i la transparència a l'hora de mostrar en què consisteix el projecte i les seves contradiccions i limitacions en el cas del jovent i la gent adulta, s'ha anat concretant una vocació social i pedagògica que vol servir d'inspiració i per demostrar que ajuntar-se per lluitar val la pena, que és possible i gratificant construir alternatives en col·lectiu i viure d'una manera diferent a la que dicten les modes i la televisió.

Can Masdeu afronta el seu desè aniversari amb molt bona salut i moltes ganes de continuar inspirant i inspirant-se per fer front a la crisi global multidimensional que ens assetja. El que actualment succeeix a la vall és fruit d'un immens esforç col·lectiu per continuar creant una comunitat de vida, un projecte de projectes i un laboratori de transformació social, on s'assaja una vida millor per a totes, contra els de dalt i amb les de baix, compartint sabers, recuperant el comú, sembrant autonomia.

La defensa de Collserola

La serra de Collserola va començar a ser assetjada, minvada i esquarterada de manera sistemàtica fa prop de 60 anys a causa del creixement desmesurat de la metròpoli barcelonina. Als anys 1980, van sorgir els primers grups de defensa de la serra i es van redactar els primers informes sobre els perills que l'amenaçaven. Durant les últimes dues dècades, la lluita per preservar les 9.000 hectàrees de bosc que es conserven s'ha articulat al voltant de la Plataforma Cívica per a la Defensa de Collserola (PCDC), coordinadora que engloba grups ecologistes i associacions veïnals dels barris i les ciutats amb què limita l'espai natural de Collserola. D'ençà de la seva ocupació, Can Masdeu ha jugat un paper destacat en la defensa de Collserola. D'entrada, l'apropiació popular de la vall va frustrar el pla consistorial de construir-hi un complex residencial de luxe per a les jubilades del Col·legi de Metges de Barcelona. Posteriorment, en el marc del fòrum veïnal alternatiu Eix de Nou Barris, que va tenir lloc durant l'any 2004 com a contraprogramació a l'institucional Fòrum de les Cultures, Can Masdeu va promoure, juntament amb altres grups del districte, una línia de treball sobre la defensa de la Collserola de Nou Barris. Aquesta feina va incloure la reflexió popular, l'articulació política i el desenvolupament d'accions. A partir de l'any 2007, Can Masdeu va consolidar l'aliança amb la PCDC i altres grups de tots els vessants de la serra per plantar cara als plans institucionals d'aprovar una declaració de Parc Natural que es temia que implicaria la reducció dels límits de l'espai protegit. Durant els anys següents, juntament amb el Col·lectiu Agudells, Kan Pasqual, Parrem el Pla Caufec i altres grups dels

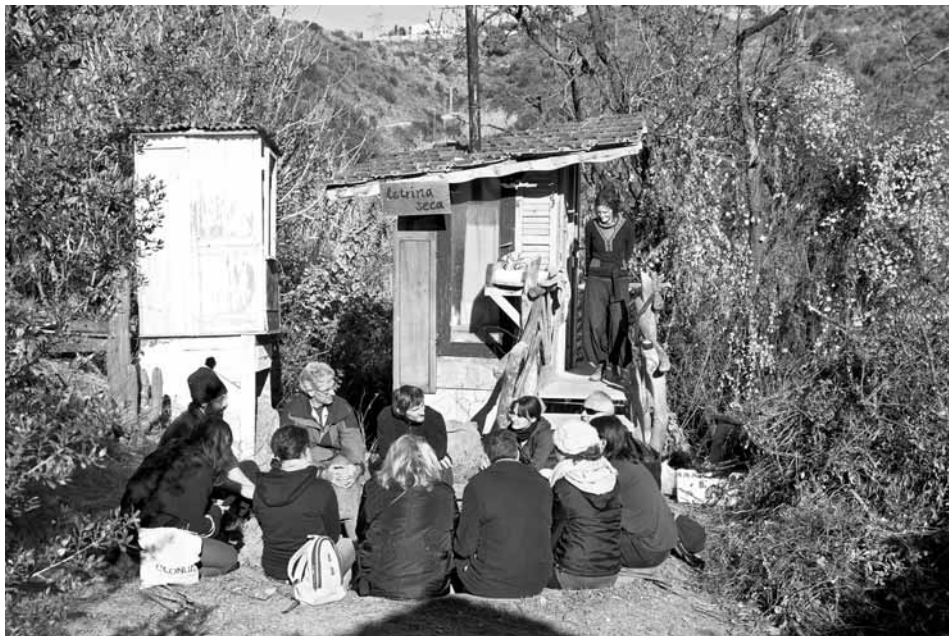
barris de muntanya de Barcelona, Can Masdeu va promoure la campanya Defensem la Solana de Collserola, en el marc de la qual es van dur a terme accions contra l'ampliació del Parc d'Atraccions, la destrucció del vessant de Sant Pere Màrtir i el plans de construir el túnel d'Horta.

Amb el teixit social de Nou Barris, Can Masdeu impulsa projectes participatius per promoure l'accés a peu a la serra de Collserola

La declaració de Parc Natural va arribar a finals de 2010 i va confirmar el que feia anys que denunciaven les defensores de la serra: la no incorporació de la majoria d'espais amenaçats en el perímetre del parc. Pel que fa al límit amb Barcelona, mitjançant la creació dels Espais Periurbans de Regulació Especial (EPRES), l'Ajuntament va aconseguir que centenars d'hectàrees de zona natural quedessin fora del parc, sota la seva gestió, per reservar-se el dret de construir-hi equipaments. En aquest context, el mes de setembre passat, el nou executiu municipal encapçalat per Xavier Trias (CiU) va presentar la primera gran actuació estratègica del seu mandat, el Pla Director de les setze portes de Collserola. De moment, l'Ajuntament s'ha limitat a posar en marxa un concurs públic d'idees sobre com "endregar" setze àrees, cadascuna de les quals abraça una part d'entramat urbà

d'un barri de muntanya i una altra part d'espai natural.

Per front als plans consistorials i fer sentir la veu dels barris, des del mes d'octubre de 2011, Can Masdeu està promovent, juntament amb el teixit social de Nou Barris (districte on cauen cinc de les setze portes) i gabinets de professionals afins, la campanya Baixem entre Totes Collserola a la Ciutat. Fins ara, en el marc d'aquesta campanya, s'ha presentat públicament un manifest crític amb les bases del concurs públic (es preveu construir aparcaments, equipaments i nous vials als "espais lliures", a més d'una participació pública testimonial), que ja compta amb el suport d'un centenar d'entitats. Per altra banda, s'han presentat dos projectes al concurs, elaborats des de baix i de manera participativa: un per a la porta de Canyelles, que inclou la Vall de Can Masdeu, i un altre per a la porta de la Guineueta. Aquests dos projectes proposen fer petites actuacions de millora que promoguin l'accés a peu de la gent dels barris i la preservació i la regeneració dels espais naturals i de les zones d'horta, tot plegat a través de la gestió popular i l'autoorganització. És en aquest sentit que, com diu el manifest que s'ha fet públic, l'exemple de Can Masdeu és d'allò més inspirador. En principi, el jurat que ha nomenat a dit l'Ajuntament ha de decidir quin és el projecte guanyador per a cada porta a la primavera. Després, però, caldrà veure què fa el consistori amb les idees premiades, com finançarà la seva execució, etc. Sigui com sigui, les impulsores de la campanya tenen clar que el futur de la solana de Collserola depèn de la gent dels barris, de la seva determinació i cohesió a l'hora de defensar la serra.

MÉS INFORMACIÓ:

www.canmasdeu.net